

prof. dr hab. inż. Krzysztof Młynarczyk
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Kształtowania Środowiska i Rolnictwa
Katedra Architektury Krajobrazu

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr inż. **Beaty Prukop**
pt. „*Uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne rozwoju agroturystyki
na obszarze Bieszczadów*”.

Recenzję wykonano na zlecenie Rady Wydziału Agrobioinżynierii
Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie
oraz Dziekana, prof. dr hab. Krzysztofa Kowalczyka

Praca doktorska była realizowana pod kierunkiem prof. dr hab. Bogusława Sawickiego
oraz promotora pomocniczego, dr Anny Mazurek - Kusiak

1. Wybór tematu, cel i zakres pracy

Podjęty w ocenianej dysertacji temat badań jest niezwykle aktualny w kontekście poszukiwań kierunków dynamicznego a jednocześnie harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich. Rolnictwo jako ważny dział gospodarki będzie z pewnością w przyszłości nadal podstawowym obszarem działalności sektora wiejskiego w Polsce. Ścisłe z nim powiązana agroturystyka, pomimo różnorodnych ograniczeń, może generować pokaźną liczbę nowych miejsc pracy i znacząco powiększać dochody rodzin wiejskich. Gospodarstwa rolne przyjmujące gości, a zwłaszcza prowadzona działalność w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, stanowią swoistą atrakcję turystyczną. Szczególnym powodzeniem mogą się cieszyć takie gospodarstwa, które działają w sposób tradycyjny, to znaczy utrzymują kilka gatunków zwierząt gospodarskich (dodatkowo także ozdobnych), prowadzą wypas koni, bydła, kóz i owiec, pozyskują pasze z bogatych florystycznie łąk oraz uprawiają wiele gatunków roślin polowych.

Powodzenie w animacji wszelkich rodzajów turystyki na obszarach wiejskich jest wyraźnie uwarunkowane występującymi walorami krajoznawczymi (naturalnymi i antropogenicznymi), wypoczynkowymi oraz specjalistycznymi. Niezwykle istotne są

również walory recepcji, które w przypadku gospodarstw agroturystycznych, jak również innych obiektów, nie związanych z funkcjonującym gospodarstwem rolnym, a zatem wchodzących szerzej w obszar turystyki wiejskiej, dotyczą nie tylko bazy noclegowej, ale również niełatwych działań w zakresie informacji, promocji i marketingu. Prawidłowa konstrukcja oraz dystrybucja atrakcyjnego produktu turystycznego stają się obecnie podstawowym warunkiem osiągnięcia sukcesu na coraz bardziej wymagającym rynku.

Rozwój turystyki wiejskiej, w tym także agroturystyki, w obszarach nie wykazujących przekroczeń chłonności turystycznej może wydatnie odciążyć tradycyjne regiony i rejony turystyczne. Takie cechy posiada obszar Bieszczadów i w związku z tym podjęcie przez Autorkę recenzowanej pracy badań obejmujących wielokierunkowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki, ocenę istniejącego potencjału oraz próbę wskazania perspektyw i kierunków rozwoju należy uznać za uzasadnione.

Doktorantka prawidłowo przedstawiła ogólny cel badań z uszczegółowieniem w trzynastu punktach. Pewne wątpliwości budzą dwa pierwsze – „określenie walorów przyrodniczych i kulturowych badanego obszaru” oraz „określenie lokalizacji badanych gospodarstw agroturystycznych”. Poznanie (charakterystyka) owych walorów było oczywiście niezbędne w pracy, jednak mogło być przeprowadzone wyłącznie na zasadzie kwerendy dostępnych materiałów źródłowych. Tak też zrobiła to Autorka, zamieszczając całość w szeroko opracowanym rozdziale „Charakterystyka badanego obszaru”. Zatem nie powinno zapowiadane jako część merytorycznego zakresu badań. Z kolei określenie lokalizacji gospodarstw to przecież element metodologiczny dotyczący zakresu przestrzennego realizowanych badań.

2. Podstawy metodologiczne badań

Założenia metodyczne zostały przedstawione w rozdziale drugim „Metodyka badawcza”. Autorka rozpoczęła od przedstawienia celu pracy i hipotezy. Do celów szczegółowych już się wcześniej odniosłem, natomiast w moim przekonaniu zarówno cele jak i teza wyjściowa powinny otwierać całość pracy i znaleźć się po wstępie czy też wprowadzeniu. To właśnie owe elementy determinują zakres określenia stanu wiedzy w obszarze podejmowanej problematyki (przegląd piśmiennictwa) a także wybór metod badawczych prowadzących do weryfikacji tezy wyjściowej (hipotezy).

Wybór oraz opisy metod badawczych nie budzą zastrzeżeń. Komunikatywnie zostały przedstawione metody statystyczne. Zabrakło jedynie informacji o technice ankietowania

(wypełniania kwestionariusza wywiadu przez właścicieli gospodarstw. Z racji znacznej liczby respondentów można się jedynie domyślać, że była to technika korespondencyjna.

Ogólnie założenia metodyczne należy ocenić jako prawidłowe. Rozdział ten dostarcza informacji o stosowanych metodach badawczych i etapach badań, stosowanych wskaźnikach i parametrach a także obliczeniach statystycznych. Uzupełniające informacje można odnaleźć w dalszych częściach pracy.

3. Struktura pracy oraz dokumentacja tabelaryczna i graficzna

Dysertacja została złożona w formie oprawionego wydruku komputerowego, obejmującego 260 numerowanych stron (łącznie z wykazem piśmiennictwa, streszczeniem, spisem rysunków, wykresów tabel i fotografii oraz aneksem). Całość, obok wstępu, została podzielona na 5 rozdziałów oraz 36 podrozdziałów pierwszego rzędu. W tekście pracy zamieszczonych zostały 24 rysunki, 51 wykresów (faktycznie to przecież również rysunki, bądź ryciny, i tak powinny być oznaczone) 34 tabele i 3 fotografie. Dwie załączone własne fotografie prezentują dobrą jakość techniczną i kompozycję kadru. Szkoda, że Autorka nie pokusiła się o zamieszczenie większej liczby własnych materiałów fotograficznych obrazujących wybrane gospodarstwa, co z pewnością wzbogaciłoby całość opracowania. Ponadto fotografia 3 widnieje na stronie 190, a nie 194, tak jak to podano w wykazie. Zabrakło również dobrze przygotowanej mapy topograficznej uwzględniającej granice gmin (np. w formie wkładki o formacie A-3) z zaznaczonym położeniem badanych gospodarstw. Wprawdzie jest na str. 143 niewielka mapka o nieznannej skali, jednak ma ona charakter nazbyt schematyczny.

Ogólnie należy stwierdzić, iż zachowano prawidłowe proporcje pomiędzy partiami pracy oraz logiczną kolejność rozdziałów i podrozdziałów. Zestawienia tabelaryczne i materiały ilustracyjne są dobrej jakości i prawidłowo korespondują z zawartością treściową. Poza wskazanymi wyżej mankamentami, praca jest przejrzysto zredagowana, starannie opracowana, z dostrzegalną dbałością o jej stronę wizualną. Nieliczne, drobne błędy literowe zaznaczyłem w tekście i na marginesach.

4. Dobór oraz wykorzystanie piśmiennictwa i innych materiałów źródłowych

Doktorantka zebrała i zestawiała w wykazie bibliograficznym 292 pozycje literaturowe, 6 tzw. dokumentów strategicznych, 28 źródeł internetowych oraz 20 aktów prawnych. Należy

podkreślić prawidłowy dobór tematyczny wszystkich pozycji bibliograficznych oraz ich merytoryczny, ścisły związek z omawianymi zagadnieniami. Wiele z nich odegrało kluczową rolę w trakcie przeprowadzonych analiz oraz dyskusji wyników badań. Autorka zrealizowała ambitny plan poznania i wykorzystania większości dostępnych krajowych opracowań dotyczących przedmiotu badań. Wykorzystała także 15 opracowań zagranicznych.

Wnikliwie i obszernie został opracowany rozdział „Przegląd literatury”. Należy podkreślić dbałość autorki o bardzo dobre wykorzystanie zgromadzonego piśmiennictwa i dokładne zamieszczenie odsyłaczy w tekście a także precyzyjne sporządzenie wykazu bibliografii.

5. Merytoryczna ocena pracy

Całość zebranych materiałów Autorka przedstawiła w formie starannie przygotowanej pracy. Po wprowadzeniu, przedstawieniu stanu wiedzy w zakresie przedmiotu badań, określeniu celu, podaniu hipotezy badawczej i opisie metodyki (tu ponownie moja uwaga co do kolejności owych elementów) obszernej charakterystyce badanego obszaru, konsekwentnie naświetliła wielokierunkowe aspekty podjętej tematyki. Dokonała tego w oparciu o szczegółowe wyniki badań własnych, w konfrontacji ze dobrze dobraną literaturą przedmiotu.

Główny trzon pracy stanowią wyniki przeprowadzonych badań zawarte w rozdziale czwartym. Autorka dokonała szczegółowych analiz danych uzyskanych głównie w efekcie przeprowadzonych badań ankietowych. Rozpoczęła od danych wyjściowych, obejmujących, między innymi, lokalizację gospodarstw na tle wybranych walorów turystycznych. Dokonała analizy motywów zakładania gospodarstw a także zbadała zależności z niektórymi uwarunkowaniami przestrzennymi i gospodarczymi w ośmiu gminach. Interesujących danych dostarczyła analiza korelacji pomiędzy liczbą zarejestrowanych gospodarstw agroturystycznych w poszczególnych gminach a liczbą wszystkich miejsc noclegowych. Wykazane wysokie dodatnie zależności pomiędzy tymi wartościami wskazują na lepszy rozwój gospodarstw w gminach cechujących się wyższymi walorami recepcji, w tym również (na co Doktorantka zwraca uwagę w dalszych częściach rozważań) informacji turystycznej, zwłaszcza internetowej.

Wśród wielu analizowanych danych, sprawnie przedstawionych w formie tabel i rycin, można odnaleźć dane budzące pewne pytania. Dotyczy to np. niezwykle niskiego stopnia wykorzystania przez właścicieli zewnętrznych źródeł finansowania działalności na etapie jej uruchamiania. Szkoda, że Autorka nie pogłębiła tego zagadnienia nie podejmując próby

wyjaśnienia powodów takiego stanu rzeczy. Z kolei ciekawym przyczynkiem do dalszych badań może być zagadnienie segmentacji turystów które, chociaż podane przez Doktorantkę w ograniczonym zakresie, przyniosło inspirujące efekty.

Analizę uzyskanych wyników kończy bilans strategiczny opracowany w formie analizy SWOT. Autorka szczegółowo i celnie wskazała na wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania funkcjonowania agroturystyki w badanym obszarze.

Zamknięcie całego toku rozważań stanowi 9 sformułowanych wniosków. Zawierają one szereg celnych stwierdzeń końcowych, wynikających rzeczywiście z przeprowadzonych analiz i rozważań. Należy stwierdzić, iż określony cel badań został zrealizowany a także dowód naukowy został przeprowadzony w sposób prawidłowy.

6. Wniosek końcowy

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr inż. Beaty Prukop pt. *„Uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne rozwoju agroturystyki na obszarze Bieszczadów”*. została wykonana w oparciu o poprawnie opracowaną i zrealizowaną badawczo metodykę. Wnosząc nowe elementy naukowe zasługuje na pozytywną ocenę. Lektura całości pozwala na stwierdzenie, iż Doktorantka wykazała dobre opanowanie warsztatu badawczego.

Stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 z późn. zmianami – Dz.U. z dnia 27 września 2017 r. poz. 1789).

Wnioskuje o dopuszczenie Autorki – mgr inż. Beaty Prukop do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Olsztyn, 8 września 2018 r.

